

Povezanost potreba za intimnosti i individuacijom sa seksualnom željom u okviru Teorije optimalne distinkcije

Huzjak Šuste, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:524669>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-10-05**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**POVEZANOST POTREBA ZA INTIMNOSTI I INDIVIDUACIJOM SA
SEKSUALNOM ŽELJOM U OKVIRU TEORIJE OPTIMALNE DISTINKCIJE**

Diplomski rad

Ines Huzjak Šuste

Mentorica: Prof. dr. sc. Željka Kamenov

Zagreb, 2021.

Sadržaj

UVOD	1
PARTNERSKI ODNOSI, INTIMNOST I DIFERENCIJACIJA.....	1
TEORIJA OPTIMALNE DISTINKCIJE.....	3
TEORIJA OPTIMALNE DISTINKCIJE U PARTNERSKIM ODNOSIMA	4
SEKSUALNA ŽELJA, INTIMNOST I INDIVIDUACIJA	5
CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE	7
PROBLEMI I HIPOTEZE	7
METODA	8
POSTUPAK.....	8
MJERNI INSTRUMENTI.....	9
SUDIONICI.....	11
REZULTATI	12
PRELIMINARNA ANALIZA	12
RASPRAVA	20
KONTROLNE VARIJABLE I SEKSUALNA ŽELJA	20
INTIMNOST I INDIVIDUACIJA U TRENUTNOJ VEZI I SEKSUALNA ŽELJA	20
INTIMNOST I INDIVIDUACIJA U IDEALNOJ VEZI I SEKSUALNA ŽELJA	22
POTREBA ZA INTIMNOSTI I SEKSUALNA ŽELJA	23
POTREBA ZA INDIVIDUACIJOM I SEKSUALNA ŽELJA	24
OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA	26
PRAKTIČNE IMPLIKACIJE.....	27
ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	29

Povezanost potreba za intimnosti i individuacijom sa seksualnom željom u okviru Teorije optimalne distinkcije

Relationship between the needs for intimacy and individuation and sexual desire within the Optimal distinctiveness theory

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanosti potreba za intimnosti i za individuacijom sa seksualnom željom u okviru Teorije optimalne distinkcije (Brewer i Gardner, 1996). U istraživanju su sudjelovale 622 punoljetne osobe ($M_{dob} = 26.3$, $SD_{dob} = 9.04$; 64 % žena) koje su u trenutku sudjelovanja bile u ljubavnoj vezi, braku ili životnom partnerstvu. Sudionici/e su ispunjavali online upitnik koji je sadržavao Millerovu skalu socijalne intimnosti (Miller i Lefcourt, 1982), Hurlbertov indeks seksualne želje (Apt i Hurlbert, 1992) te Skalu fuzije/individuacije u partnerskim odnosima (Bray i sur., 1984). Rezultati su pokazali da muškarci imaju veću seksualnu želju od žena. Sudionici/e koji su imali više izraženu potrebu za intimnosti iskazali su manju seksualnu želju. Potreba za intimnosti se također pokazala značajnim prediktorom seksualne želje nakon kontroliranja efekta duljine trajanja veze i roda. Osobe koje su imale više izraženu potrebu za individuacijom iskazuju veću seksualnu želju. Potreba za individuacijom se nije pokazala značajnim prediktorom nakon kontroliranja efekta duljine trajanja veze i spola. U pogledu željenih razina intimnosti i individuacije, pokazalo se da osobe s većom željenom intimnosti iskazuju veću seksualnu želju, dok ljudi s većom željenom individuacijom iskazuju manju seksualnu želju. Dobivena je i značajna interakcija ovih prediktora koja bi mogla upućivati na moguću primjenjivost teorije optimalne distinkcije u objašnjenju razine seksualne želje.

Ključne riječi: Teorija optimalne distinkcije, seksualna želja, potreba za intimnosti, potreba za individuacijom

The goal of this study was to examine associations between the needs for intimacy and for individuation and sexual desire within the Optimal distinctiveness theory (Brewer & Gardner, 1996). The study involved 622 participants ($M_{age} = 26.3$, $SD_{age} = 9.04$; 64 % women) who were in a romantic relationship or marriage at the time of participation. Participants completed an online survey that included the *Miller Social Intimacy Scale* (Miller & Lefcourt, 1982), the *Hurlbert Index of Sexual Desire* (Apt & Hurlbert, 1992), and the *Spousal Fusion/Individuation Scale* (Bray et al., 1984). The results showed that men had greater sexual desire than women. Participants who had a more expressed need for intimacy reported lower sexual desire. The need for intimacy was a significant predictor of sexual desire after controlling for the effect of relationship duration and gender. People who had a more expressed need for individuation showed greater sexual desire. The need for individuation was not a significant predictor after controlling for the effect of relationship duration and gender. In terms of desired levels of intimacy and individuation, people with greater desired intimacy reported greater sexual desire, while people with greater desired individuation reported lower sexual desire. A significant interaction of these predictors was also obtained, which could indicate possible applicability of the Optimal distinctiveness theory in explaining the level of sexual desire.

Key words: Optimal distinctiveness theory, sexual desire, need for intimacy, need for individuation

Uvod

Partnerski odnosi, intimnost i diferencijacija

Intimni odnosi neophodni su za očuvanje ljudske vrste te kao takvi imaju veliku ulogu u ljudskim životima. Partnerski odnosi, u usporedbi s ostalim bliskim vezama koje odrasli ostvaruju, imaju najveći utjecaj na živote i dobrobit ljudi (Berscheid i Reis, 1998, prema Slotter i sur., 2014). Mnogi istraživači su kao jednu od osnovnih ljudskih težnji prepoznali upravo ostvarivanje bliskih, intimnih veza (Baumeister i Leary, 1995). Upravo kroz ostvarenje tih bliskih odnosa zadovoljavamo mnoge osnovne ljudske potrebe. Prema Hoganu (1983, prema Reeve, 2010) te prema Baumeisteru i Learyju (1995) ta potreba je potreba za pripadanjem dok Deci i Ryan (1991, prema Reeve, 2010) kao jednu od tri osnovne psihološke potrebe (uz autonomiju i kompetenciju) navode povezanost s drugim ljudima. Ne čudi dakle da ljudi u bliskim vezama teže postizanju osjećaja bliskosti i intimnosti s drugom osobom.

Intimnost ili bliskost (*eng. intimacy*) je pojam koji su mnogi pokušali definirati i konceptualizirati. Dok su Clark i Reis (1988) intimnost definirali kao proces samootkrivanja, odnosno svjesnog izražavanja vlastitih misli i emocija te otkrivanja informacija o sebi drugoj osobi, Monsour je (1992) intimnost opisao kao nešto što uključuje ekspresiju brige, afekta, empatije, podrške, zajedničke aktivnosti te fizički i seksualni kontakt. U pokušaju pronalaska zajedničkog nazivnika različitih definicija, Baumeister i Bratslavsky (1999) su predložili integriranu definiciju intimnosti koja uključuje međusobno samootkrivanje, osjećaje sviđanja i nježnosti prema drugoj osobi te jasno izražavanje tog sviđanja i te nježnosti. Međutim, Hook i suradnici (2003) su na temelju raznih instrumenata koji mjere intimnost zaključili da su im zajedničke mjerene komponente ljubav i nježnost, povjerenje, samootkrivanje te osobna validacija (*eng. personal validation*). Svjesnost o tome da nas netko voli, razumije i odobrava daje nam osjećaj prihvaćanja onoga što govorimo, ali i nas samih. Drugi glavni problem koncepta intimnosti je razlikovanje od koncepta bliskosti za koji se u engleskom jeziku koristi termin

closeness. Iako je riječ o vrlo usko povezanim i isprepletenim konstruktima, Narciso i Ribeiro (2009, prema Ferreira i sur., 2014) su kao glavnu razliku istaknuli činjenicu da se intimnost (*eng. intimacy*) odnosi na međusobno samootkrivanje, pokazivanje nježnosti i poštovanja dok se bliskost (*eng. closeness*) odnosi na čin bivanja s drugom osobom, fizičku blizinu i učestalost viđanja. U ovom istraživanju ispitivana je intimnost. Taj osjećaj intimnosti s drugom osobom postiže se kroz niz različitih promjena u kogniciji i ponašanju kao primjerice kroz želju za provođenjem svog slobodnog vremena s partnerom (Bowlby, 1969, prema Slotter i sur., 2014), smatranjem sebe kao jako sličnima partneru (Aron i sur., 2004; Slotter i Gardner, 2009) te kroz identificiranje sebe kao dijela dijade koristeći zamjenice u množini umjesto jednini; „mi“, „naše“ i sl. (Agnew i sur., 1998).

Osim postizanja osjećaja bliskosti i zadovoljenja potrebe za intimnosti, povezanosti, ljudi u bliskim vezama teže zadovoljenju i nekih drugih potreba, primjerice autonomije. Deci i Ryan (1991, prema Reeve, 2010) su autonomiju naveli kao drugu od tri psihološke potrebe i smatrali da obje potrebe, i potreba za autonomijom i potreba za povezanosti, moraju biti zadovoljene u bliskim vezama kako bi one bile zadovoljavajuće. Autonomiju su definirali kao osjećaj slobodne volje, želje i vlastitog izbora ponašanja i doživljenog iskustva (Deci i Ryan, 2014). Zadovoljenje potrebe djelomično postižu kroz diferencijaciju; da sami sebe identificiraju kao različite, neovisne ljude s jedinstvenim karakteristikama po kojima se razlikuju od ostalih (Deci i Ryan, 2000; 2014). Pojam diferencijacija se u ovom istraživanju koristi kao sinonim za individuaciju s obzirom na to da i sami autori upitnika korištenog za mjeru individuacije kažu; „Individuacija se odnosi na fenomen imenovan kao diferencijacija od strane Bowena (1978)“, (Bray i sur., 1984, str. 170). Zadovoljenje obje ove potrebe, povezanosti (intimnosti) i autonomije (diferencijacije) povezano je s većom psihološkom dobrobiti ljudi (Deci i Ryan, 2000; Reis i sur., 2000), ali i većom dobrobiti za ljubavnu vezu (Patrick i sur., 2007). U svakoj vezi ljudi balansiraju između zadovoljenja tih dviju potreba, ali mali broj istraživanja se bavio time na koji način ljudi to čine intraindividualno (Slotter i sur., 2014).

Teorija optimalne distinkcije

Teorija optimalne distinkcije (Brewer i Gardner, 1996) razvijena je kao dopuna teorijama socijalnog identiteta te je kasnije primijenjena i na teorijama partnerskih odnosa, a započinje od pretpostavke koja se temelji na evolucijskoj psihologiji; socijalna suradnja je ključna za preživljavanje vrste. Da bi socijalna suradnja bila uspješna potrebne su diferencijacija i inkluzija na grupnoj, ali i na individualnoj razini (Leonardelli i sur., 2010). Brewer (1991) je postavio model prema kojem ljude karakteriziraju dvije suprotne potrebe koje upravljaju vezom između pojma o sebi i pripadanja socijalnim grupama: potreba za *asimilacijom*, (pripadanjem) i potreba za *diferencijacijom* od ostalih članova grupe. Ove dvije potrebe su međusobno nezavisne i suprotne. Kako raste inkluzija u grupu, potreba za asimilacijom se zadovoljava i time se postupno smanjuje, međutim kada inkluzija postane prevelika aktivira se i postupno raste potreba za diferencijacijom od ostatka grupe (Leonardelli i sur., 2010). Prema ovoj teoriji pojedinci biraju one socijalne grupe i identitete koji im pomažu zadovoljiti obje potrebe istovremeno i održati ravnotežu između njih. Ta točka ravnoteže naziva se optimalna distinkcija u kojoj u tom trenutku niti jedna potreba nije aktivna. Drugim riječima, kada inkluzija u neku socijalnu grupu nije niti previše asimilirajuća, niti previše diferencirajuća, dolazi do zadovoljenja obje potrebe. Kada se jednom pronađe ta optimalna točka ravnoteže potreba, ljudi će težiti ostati u njoj (Leonardelli i sur., 2010).

Leonardelli i suradnici (2010) opisali su tri osnovna principa teorije. Prvo, optimalna distinkcija je ovisna o kontekstu, primjerice psiholog će osjećati visoku diferenciranost sebe kao psihologa kada se nalazi u društvu elektrotehničara, ali će osjećati visoku asimilaciju i nisku diferenciranost sebe kao psihologa na psihološkoj konferenciji. Drugo, optimalna distinkcija je dinamična. Primjerice kada osoba tek postane članom neke grupe, primarni cilj će joj biti što veća inkluzija dok će potreba za diferencijacijom biti vrlo nisko ili nimalo izražena, što znači da osoba može postići optimalnu distinkciju s vrlo visokom asimilacijom te vrlo niskom diferencijacijom. Međutim, s vremenom i većom sigurnosti u pripadanje grupi i porastom asimilacije, javit će se potreba za diferencijacijom od ostalih članova grupe, čime se mijenja i točka optimalne distinkcije te osobe. Treće,

izraženost potrebe varira ovisno o situaciji, kulturi i osobi. Može se usporediti s gladi; dok će neke osobe osjetiti glad već sat vremena nakon zadnjeg obroka, drugi mogu ne jesti cijeli dan i jedva primijetiti glad. To će naravno ovisiti i o situaciji u kojoj se osoba nalazi, primjerice ako je okružena hranom, jače će osjetiti glad. Isto je i s optimalnom distinkcijom, različiti ljudi će biti različito osjetljivi na istu razinu grupne inkluzije (Leonardelli i sur., 2010).

Teorija optimalne distinkcije u partnerskim odnosima

Iako je teorija optimalne distinkcije originalno zamišljena kao primjenjiva na kolektivni socijalni pojam o sebi, ta dinamika između asimilacije i diferencijacije se može primijeniti i na druge aspekte samopoimanja (Leonardelli i sur., 2010). Brewer i Gardner (1996) opisali su tri različite razine samoreprezentacije koja sačinjava „socijalno ja“, individualna, odnosna (interpersonalna) i kolektivna samoreprezentacija. Ako teoriju primijenimo na odnosnoj (interpersonalnoj) razini, dinamika između diferencijacije i asimilacije očituje se kao dinamika između autonomije/individuacije i intimnosti (Brewer i Roccas, 2001). Drugim riječima, ako na partnerske odnose gledamo kao na socijalnu grupu na odnosnoj razini ove teorije, postoji dinamika u romantičnoj vezi u kojoj ljudi traže točku optimalne distinkcije u kojoj istovremeno zadovoljavaju potrebu za individuacijom i potrebu za intimnosti. Brewer i Roccas (2001) smatraju da pojedinci u partnerskim odnosima balansiraju ove dvije potrebe na isti način kao što to rade u ostalim socijalnim grupama; promjenom vlastitih kognicija o njihovoj vezi i samima sebi te promjenom ponašanja u skladu s njima. Točnije, pojedinci kojima je trenutno izražena i aktivna potreba za intimnosti će povećati percepciju sebe kao esencijalnog dijela dijade, dok će pojedinci kojima je trenutno izražena potreba za diferencijacijom u većoj mjeri percipirati sebe kao autonomne pojedince, nezavisne od njihove ljubavne veze. Ove promjene u kognicijama i ponašanjima uobičajeni su procesi koji ni na koji način ne bi trebali doprinijeti smanjenju percepcije kvalitete i zadovoljstva vezom (Brewer i Roccas, 2001).

Slotter, Duffy i Gardner (2014) su kroz četiri eksperimentalne studije potvrdili primjenjivost i funkcioniranje teorije optimalne distinkcije na partnerskim odnosima. Konkretno, potvrdili su da osobe u partnerskim odnosima teže zadovoljenju i balansiranju

obje potrebe, za intimnosti i za individuacijom, naglašavajući i više percipirajući onaj dio vlastitog identiteta koji odgovara trenutno nezadovoljenoj potrebi te mijenjajući neka ponašanja u vezi. Također su potvrdili da promjenjivost ovih percepcija sebe kao dio dijade te sebe kao individualne osobe, nezavisne od partnera i odnosa ne utječu na percipiranu kvalitetu veze.

Seksualna želja, intimnost i individuacija

„Zamislite da ste u dugoročnoj vezi koja je izgubila „iskru“ u spavaćoj sobi. Biste li poduzeli aktivne mjere da pokušate „zapaliti vatru“ ili biste odustali?“ (Bohns i sur., 2015, str. 285). Iako seks i seksualno zadovoljstvo nisu jedino što postoji u ljubavnim vezama, oni svakako čine jedan važan dio ljubavnih veza. Mnogi istraživači su potvrdili kako je seksualno zadovoljstvo jedan od najjačih prediktora zadovoljstva vezom neovisno o spolu (Karney i Bradbury, 1995, Sprecher i Cate, 2006, prema Bohns, Scholer i Rehman, 2015; Tadinac i sur., 2005). Seksualna želja se također pokazala važnim prediktorom zadovoljstva vezom (Brezsnyak i Whisman, 2004), a važnost istraživanja seksualne želje očituje se i u sve većoj prevalenciji problema parova vezanih uz seksualnu želju, u kliničkom uzorku, ali i u općoj populaciji (Laumann i sur., 2005). Seksualnu želju nije jednostavno definirati. Regan i Berscheid (1999) su seksualnu želju definirali ovisno o dvije perspektive. Jedna je *motivacijska* koja ju opisuje kao motivacijsko stanje koje usmjerava ponašanje pojedinca u svrhu ostvarivanja seksualne aktivnosti koja će rezultirati užitkom. Druga perspektiva je *interpersonalna* koja se fokusira na nešto širi kontekst te seksualnu želju definira kao fenomen kojemu se izvor nalazi izvan pojedinca, primarno se odnosi na partnera te jako ovisi o situaciji (Regan i Berscheid, 1999). S druge strane, Levine (2002) je seksualnu želju definirao kao intenzivno, osobno i subjektivno iskustvo koje je produkt neuroendokrinih, kognitivnih i motivacijskih procesa s jedne strane i kontekstualnih, socijalnih i kulturalnih procesa s druge strane. Upravo ovaj model pretpostavlja kako se seksualna želja mijenja intenzitetom ovisno o dobi i spolu (Levine, 2002).

Iako postoje mnoge pretpostavke i teorije utemeljene na kliničkom iskustvu, Ferreira i suradnici (2012) su u svom osvrtu na dotadašnje teorije o povezanosti intimnosti, individuacije (diferencijacije) i seksualne želje zaključili da do tog trenutka ne postoje

empirijska istraživanja koja direktno povezuju intimnost i seksualnu želju. Općenito, s duljinom veze dolazi do pada seksualne želje (Regan i Berscheid, 1999) te do povećanja intimnosti (Acker i Davis, 1992, prema Ferreira i sur. 2012). U jednom od rijetkih kvalitativnih istraživanja (Hinchliff i Gott, 2004) dobiveno je da parovi u dugogodišnjim brakovima pokazuju vrlo različite i kreativne načine nošenja s padom seksualne želje i povećanjem intimnosti te da dolazi do redefiniranja i proširivanja koncepta „seksualne aktivnosti“. Ovo je samo još jedan pokazatelj kompleksnosti koncepta i povezanosti intimnosti i seksualne želje. S druge strane nešto je veći broj istraživanja koji su se bavili povezanosti diferencijacije i seksualne želje. Na teorijskoj razini Schnarch (2009) tvrdi da je diferencijacija pojma o sebi temeljni faktor održavanja seksualne želje koja omogućava partnerima da produle tu želju čak i nakon faze zaljubljenosti i ostvarenja dublje povezanosti i intimnosti (prema Ferreira, 2014). Perel (2007) na temelju svog bogatog psihoterapeutskog iskustva u radu s parovima, iznosi teoriju o gubitku seksualne želje u dugoročnim vezama. Ona tvrdi da su parovi skloni romantiziranju stapanju s drugom osobom te da seksualna želja „živi u nepoznatom i nepredvidljivom“. Za seksualnu želju potrebno je njegovati emocionalan prostor između vlastitog ja i druge osobe, odnosno potrebno je drugu osobu vidjeti kao blisku i intimnu, ali istovremeno različitu od sebe. U procesu u kojem intimnost i bliskost prerastaju u fuziju s drugom osobom gubi se seksualna želja (Perel, 2007). Povezanost sva tri spomenuta koncepta, diferencijacije, intimnosti i seksualne želje potvrdili su svojim modelom Ferreira i suradnici (2014); diferencijacija se pokazala važnim prediktorom seksualne želje, intimnosti i zadovoljstva vezom, dok je intimnost medijator između seksualne želje i zadovoljstva vezom. Slotter i suradnici (2014) pokazali su kako teorija optimalne distinkcije funkcionira u bliskim vezama, te kako promjene u potrebama za intimnosti i individuacijom utječu na neka ponašanja u vezi. Primjerice ljudi s izraženom potrebom za intimnosti će željeti provoditi više vremena s partnerom, te će kao moguću nagradu odabirati zajedničke aktivnosti umjesto individualnih. Sami predlažu u budućim istraživanjima provjeru ove teorije na primjerice seksualnost u bliskim vezama. Na temelju svih ovih teorija i istraživanja pretpostavljamo da bi ljudi u bliskim vezama preko seksualne želje mogli regulirati ravnotežu između zadovoljenja potrebe za intimnosti i individuacijom.

Cilj, problemi i hipoteze

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati primjenjivost teorije optimalne distinkcije na seksualnu želju kod ljudi u partnerskim odnosima kroz utvrđivanje odnosa između, a) trenutne intimnosti i individuacije, b) željene intimnosti i individuacije te c) potreba za intimnosti i individuacijom sa seksualnom željom.

Problemi i hipoteze

1. Ispitati povezanost trenutne intimnosti i trenutne individuacije u aktualnoj vezi sa seksualnom željom te njihov doprinos u objašnjavanju individualnih razlika u ukupnoj seksualnoj želji kod ljudi u partnerskim odnosima.

H1: Trenutna intimnost u aktualnoj vezi bit će negativno povezana sa seksualnom željom, dok će trenutna individuacija biti pozitivno povezana sa seksualnom željom. Obje varijable objasnit će značajan dio individualnih razlika u seksualnoj želji te će postojati značajan interakcijski efekt ovih varijabli.

2. Ispitati povezanost željene intimnosti i željene individuacije u idealnoj vezi sa seksualnom željom te njihov doprinos u objašnjavanju individualnih razlika u ukupnoj seksualnoj želji kod ljudi u partnerskim odnosima.

H2: Željena intimnost u idealnoj vezi bit će pozitivno povezana sa seksualnom željom, dok će željena individuacija biti negativno povezana sa seksualnom željom. Obje varijable objasnit će značajan dio individualnih razlika u seksualnoj želji te će postojati značajan interakcijski efekt ovih varijabli.

3. Ispitati povezanost potreba za intimnosti i individuacijom sa seksualnom željom te njihov doprinos u objašnjavanju individualnih razlika u ukupnoj seksualnoj želji kod ljudi u partnerskim odnosima.

H3: Potreba za intimnosti (razlika između željene i trenutne intimnosti) bit će pozitivno povezana sa seksualnom željom, dok će potreba za individuacijom (razlika između željene i trenutne individuacije) biti negativno povezana sa seksualnom željom. Obje varijable objasnit će značajan dio individualnih razlika u seksualnoj želji te će postojati značajan interakcijski efekt ovih varijabli.

Metoda

Postupak

Podaci su prikupljeni putem online ankete, koristeći „LimeSurvey“ aplikaciju, u razdoblju od 27. svibnja do 5. lipnja 2020. godine. Sudionici su bili pozvani na sudjelovanje u istraživanju putem društvenih mreža (Facebooka, Instagrama i WhatsAppa) koristeći metodu snježne grude (sudionicima je podijeljen link na istraživanje te su zamoljeni da prosljede taj link svojoj obitelji, prijateljima, kolegama s posla i poznanicima). U regrutaciji sudionika sudjelovali su i studenti psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U istraživanju su mogle sudjelovati sve punoljetne osobe koje su u partnerskom odnosu minimalno 6 mjeseci. Prije pristanka na sudjelovanje u istraživanju, u uvodnom tekstu ankete, sudionici su bili upoznati s ciljem i svrhom provedbe istraživanja, sadržajem upitnika te duljinom trajanja ispunjavanja ankete. Također im je osigurana anonimnost i mogućnost odustajanja od sudjelovanja u istraživanju i ispunjavanja ankete u bilo kojem trenutku bez ikakvih posljedica. Sudionici su imali mogućnost spremi svoje odgovore te ispunjavanje nastaviti kasnije. Za sva pitanja je bila uključena opcija obaveznog odgovaranja, što znači da su svi sudionici koji su anketu popunili do kraja ujedno i odgovorili na sva pitanja.

Mjerni instrumenti

Sociodemografski podaci prikupljeni su upitnikom konstruiranim za potrebe ovog istraživanja. Pitanja su se odnosila na neke karakteristike samih sudionika (spol, dob, stupanj završenog obrazovanja, radni status) te na partnerski odnos sudionika (bračni status, duljina trajanja partnerskog odnosa, spol osobe s kojom su u vezi). Uzevši u obzir vrijeme prikupljanja podataka i izvanrednu situaciju u Republici Hrvatskoj, a i cijelom svijetu (pandemija COVIDA-19), prikupljeni su još i podaci o navikama i promjenama u partnerskom odnosu, zajedničkom provedenom vremenu te kvaliteti suživota prije pandemije, za vrijeme trajanja pandemije te u trenutku prikupljanja podataka kada je većina donesenih mjera popustila, čime se moglo očekivati da se životi ljudi počinju vraćati uobičajenim rutinama.

Intimnost u partnerskim odnosima ispitana je Millerovom skalom socijalne intimnosti (Miller i Lefcourt, 1982). Skala mjeri stupanj percipirane intimnosti u bliskoj vezi a sastoji se od ukupno 17 čestica. Na 6 čestica daju se samoprocjene *čestine* intimnih ponašanja (primjerice, *Koliko često mu/voj pokazujete nježnost*) na skali od 1 (Gotovo nikad) do 5 (Gotovo uvijek), dok se na ostalih 11 čestica daju samoprocjene *intenziteta* nekih ponašanja (primjerice, *Koliko blisko mu/voj se osjećate većinu vremena*), također na skali koja varira od 1 (jako malo) do 5 (jako puno). Skala je primjenjivana u velikom broju istraživanja te je u svima pokazala visoku test-retest pouzdanost, unutarnju konzistenciju te konstruktnu, konvergentu i diskriminantnu valjanost (Miller i Lefcourt, 1982; Ferreira i sur., 2014). Skala je bodovana tako da veći ukupan rezultat ukazuje na veći stupanj percipirane intimnosti u vezi. U ovom istraživanju dobivena je visoka pouzdanost tipa unutarnje konzistencije $\alpha = .89$.

Individuacija u partnerskim odnosima ispitana je Skalom fuzije/individuacije u partnerskim odnosima (Bray i sur., 1984). Skala sadrži 20 čestica (primjerice, *Nevoljko prisustvujem društvenim događanjima bez partnera/ice*), a dio je većeg upitnika koji mjeri osobni autoritet unutar obitelji (*Personal Authority in the Family System; PAFS*). Sudionici

daju samoprocjene stupnja slaganja na skali od 1 (Nimalo se ne slažem) do 5 (U potpunosti se slažem), a ukupni rezultat formiran je tako da veći rezultat označava veću izraženost individuacije u partnerskom odnosu. Skala je korištena u velikom broju istraživanja te je pokazala zadovoljavajuću do visoku pouzdanost i unutarnju konzistenciju (Bray i sur., 1984; Skowron i Schmitt, 2003). U ovom istraživanju izračunata pouzdanost u tipu unutarnje konzistencije bila je nešto niža, ali još uvijek prihvatljiva, $\alpha = .70$.

Potreba za intimnosti izračunata je kao razlika rezultata dobivenih Millerovom skalom socijalne intimnosti (Miller i Lefcourt, 1982) koja je popunjavana dva puta; za *idealnu* i za *trenutnu* vezu. Veća pozitivna razlika ukazuje na veću izraženost potrebe za intimnosti.

Potreba za individuacijom izračunata je kao razlika rezultata dobivenih Skalom fuzije/individuacije u partnerskim odnosima (Bray i sur., 1984) koja je popunjavana dva puta: za *idealnu* i za *trenutnu* vezu. Veća pozitivna razlika ukazuje na veću izraženost potrebe za individuacijom.

Seksualna želja u partnerskim odnosima ispitana je Hurlbertovim indeksom seksualne želje (Apt i Hurlbert, 1992). Skala sadrži 25 čestica i mjeri stupanj percipirane seksualne želje u trenutnom partnerskom odnosu (primjerice, *Uzbuđuje me sama pomisao na seksualni odnos s partnerom/icom*). Sudionici daju samoprocjene stupnja slaganja na skali od 1 (Nikad) do 5 (Uvijek). Skala je bodovana tako da veći ukupan rezultat ukazuje na veću izraženost seksualne želje kod sudionika. Skala je korištena u velikom broju istraživanja i pokazala je visoku test-retest pouzdanost, unutarnju konzistenciju te konstruktnu i diskriminantnu valjanost (Beck, 1995; Ferreira i sur., 2014). U ovom istraživanju dobivena je vrlo visoka pouzdanost tipa unutarnje konzistencije, $\alpha = .94$.

Sudionici

U istraživanju su sudjelovale ukupno 622 osobe koje su u partnerskom odnosu minimalno 6 mjeseci. Žene su činile nešto veći dio uzorka ($n = 398$; 64%) dok je muškarca bilo nešto manje ($n = 224$; 36%). Prosječna dob sudionika bila je 26.3 godina ($SD = 9.04$), u rasponu od 18 do 68. Analiza stupnja obrazovanja i radnog statusa pokazala je najveću zastupljenost srednje stručne spreme (52.6%), zatim više (21.2%) i visoke (24.5%) te naposljetku specijalizacije i doktorata (1.4%) te osnovne stručne spreme (0.3%). Najveći je udio studenata (56.6%), zatim zaposlenih (37.5%), potom nezaposlenih (5.6%) i naposljetku postoji i vrlo mali udio umirovljenika (0.3%). Analiza nekih karakteristika veze pokazala je da je većina sudionika u vezi s osobom suprotnog spola (97.1%), dok je manji dio u vezi s osobom istog spola (2.9%). Sudionici su većinom u ljubavnoj vezi (79.6%), zatim u braku (17%) a najmanji dio ih je zaručeno (3.4%). Duljina trajanja partnerskog odnosa u prosjeku je 5.4 godina, ($SD = 7.04$), u rasponu od 6 mjeseci do 40 godina.

Analiza podataka vezanih uz pandemiju COVIDA-19 pokazala je da kod najvećeg djela sudionika nema promjene u tome žive li zajedno (90.7%), manji dio sudionika je prije pandemije živio odvojeno dok su za vrijeme trajanja mjera živjeli skupa (6.8%), a najmanji dio ih je bio razdvojen uslijed izbijanja pandemije (2.5%). Za vrijeme trajanja mjera u odnosu na prije pojave COVIDA-19 većina sudionika izvještava o promjenama u količini zajedničkog provedenog vremena; jednak broj sudionika provodio je više (38%) i manje (38%) vremena s partnerom/icom, dok ih je najmanje provodilo jednako vremena skupa (24%). Analiza situacije u trenutku prikupljanja podataka (kada je velik dio mjera već popustio) pokazala je da se kod podjednagog broja sudionika situacija promijenila i ostala ista u odnosu na to kako je bilo tijekom posljednjih mjeseci uslijed COVIDA-19. Njih 45.5% izjavljuje da provode jednako vremena zajedno kao i u prethodnih nekoliko mjeseci, 38.8% provodi više vremena zajedno, dok svega 15.7% provodi manje vremena zajedno. Usporedba suživota sudionika u trenutku ispunjavanja ankete i za vrijeme trajanja COVIDA-19 pokazala je da se kod najvećeg dijela on nimalo ne razlikuje (49.8%) ili djelomično razlikuje (41.7%) dok se kod vrlo malog djela ljudi on u potpunosti razlikuje (8.6%). Usporedba suživota u trenutku ispunjavanja i onoga prije COVIDA-19 pokazala je

slične rezultate. Njih 54.1% izjavilo je da im je suživot s partnerom/icom u potpunosti jednak onome prije COVIDA-19, njih 41.2% ih je izjavilo da se djelomično razlikuje, a svega 4.8% da se potpuno razlikuje.

Rezultati

Preliminarna analiza

Normalitet distribucija testiran je Kolmogorov Smirnovljevim testom te prema njemu distribucija svih varijabli statistički značajno odstupaju od normalne što je očekivano s obzirom na to da je Kolmogorov Smirnovljev test osjetljiv na veličinu uzorka te kod većih uzoraka samo jedan ekstremni rezultat može dovesti do toga da test pokaže značajno razlikovanje od normalne distribucije (Petz i sur., 2012). Uvidom u koeficijente asimetričnosti te vizualnom inspekcijom distribucije varijabli ustanovilo se da su varijable intimnosti u trenutnoj vezi, intimnosti u idealnoj vezi i potrebe za individuacijom negativno asimetrične, dok je varijabla potrebe za intimnosti pozitivno asimetrična. Iako varijable nisu zadovoljile kriterije normalne distribucije Petz (1997) navodi kako su parametrijski postupci i dalje opravdani ako je uzorak dovoljno velik, distribucije nisu bimodalnog ili U oblika, a subuzorci su jednake ili slične veličine, što je u ovom slučaju zadovoljeno.

Uzevši u obzir veliku heterogenost uzorka, prije testiranja hipoteza testiralo se postojanje značajnih razlika između žena i muškaraca u seksualnoj želji te potrebama za intimnosti i individuacijom i razinama trenutne i željene intimnosti i individuacije (Tablica 1). Također je testirano postojanje povezanosti između nekih demografskih varijabli s kriterijskom varijablom, kako bismo njihov utjecaj mogli kontrolirati u daljnjoj analizi.

Testiranje rodnih razlika pokazalo je postojanje statistički značajne razlike u seksualnoj želji između muškaraca i žena u smjeru veće izraženosti seksualne želje kod muškaraca ($t(558) = 6.71, p < .01$). Značajne razlike dobivene su još kod aktualne i željene intimnosti te potrebe za individuacijom (Tablica 1).

Tablica 1

Deskriptivni podaci i rezultati dobiveni računanjem rodnih razlika u seksualnoj želji, te aktualnoj i željenoj intimnosti i individuaciji i potrebama za intimnosti i individuacijom, $N = 622$

Varijable	Deskriptivni podaci						Vrijednosti t - testa		
	muškarci			žene			t	d	p
	N	M	SD	N	M	SD			
Seksualna želja	224	99.63	12.76	398	91.96	16.38	6.71	0.57	.001**
Aktualna intimnost	224	73.42	7.13	398	75.13	6.94	2.93	0.24	.004**
Aktualna individuacija	224	47.56	6.94	398	47.76	7.56	.34	0.03	.731
Željena intimnost	224	75.46	6.98	398	77.59	6.28	3.79	0.39	.001**
Željena individuacija	224	54.18	7.88	398	52.95	7.22	1.97	0.16	.056
Potreba za intimnosti	224	2.04	5.12	398	2.45	5.82	.89	0.07	.374
Potreba za individuacijom	224	6.62	5.62	398	5.19	6.75	2.69	0.22	.005**

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$

Testiranje povezanosti nekih demografskih varijabli s kriterijem, odnosno seksualnom željom u svrhu kontroliranja tih varijabli pokazalo je značajne negativne korelacije seksualne želje s duljinom trajanja veze ($r(620) = -.27, p < .01$), bračnim statusom u smjeru da ljudi u braku imaju manje izraženu seksualnu želju u odnosu na ljude koji su u vezi ili zaručeni ($r(620) = -.22, p < .01$), dobi ($r(620) = -.21, p < .01$) i količinom vremena provedenog zajedno za vrijeme trajanja COVID-19 mjera ($r(620) = -.09, p < .05$). Dobivena je i značajna pozitivna korelacija između seksualne želje i količine vremena provedenog zajedno u trenutku ispunjavanja upitnika ($r(620) = .10, p < .05$). Oni koji su u trenutku ispunjavanja provodili više vremena s partnerom u usporedbi s nekoliko prethodnih mjeseci, u kojima su još bile aktivne COVID-19 mjere, pokazivali su veću seksualnu želju. Sve navedene varijable u daljnjoj analizi uzete su kao kontrolne varijable.

Testirana je i značajnost korelacije između potrebe za intimnosti i potrebe za individuacijom te je dobivena značajna negativna povezanost dvije potrebe ($r(620) = -.44, p < .01$). Dobivena je i značajna negativna povezanost intimnosti i individuacije u trenutnoj

vezi ($r(620) = -.48, p < .01$), kao i negativna povezanost ova dva prediktora u idealnoj vezi, odnosno njihovih željenih razina ($r(620) = -.31, p < .01$).

Testiranje hipoteza

Kako bismo testirali prvu hipotezu, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije između dva prediktora, trenutne intimnosti i individuacije u *postojećoj* vezi i kriterija, seksualne želje. Intimnost u postojećoj vezi u značajnoj je pozitivnoj korelaciji sa seksualnom željom ($r(620) = .36, p < .01$), što je u suprotnom smjeru od očekivanog. Dobivena je značajna negativna povezanost između trenutne individuacije i seksualne želje ($r(620) = -.20, p < .01$), što je također suprotno očekivanom smjeru povezanosti. Kako bismo testirali drugi dio prve hipoteze napravljena je hijerarhijska regresijska analiza. U prvi korak uključene su sljedeće kontrolne varijable: spol, dob, duljina trajanja veze, bračni status te količina vremena provedenog zajedno za vrijeme i nakon trajanja mjera zbog pandemije COVIDA-19. Sve kontrolne varijable zajedno objasnile su 12.3 % varijance kriterija ($R^2 = .12, p < .01$). Gledajući zasebno kontrolne varijable statistički značajan zasebni doprinos dobiven je kod samo njih dvije, spol i duljina trajanja veze (Tablica 2). Prije provjeravanja interakcijskog efekta, prediktorske varijable su bile centrirane tako da je od svake vrijednosti oduzeta aritmetička sredina te varijable. Prediktorske varijable trenutne intimnosti i individuacije, u drugom koraku hijerarhijske analize, objasnile su još dodatnih 11.3 % varijance kriterija ($R^2 = .24, p < .01$). Gledajući zasebno dvije prediktorske varijable, intimnost ima statistički značajan zasebni doprinos objašnjenju varijance kriterija ($\beta = .34, p < .01$), dok individuacija nema ($\beta = -.03, p > .05$). Nije dobivena statistički značajna interakcija dvije prediktorske varijable, odnosno interakcija dvije prediktorske varijable ne objašnjava značajno više varijance kriterija od prethodnog koraka, što upućuje na nepostojanje interakcijskog efekta ($R^2 = .24, p > .05$) Ovi rezultati pokazuju kako je trenutna intimnost svakako važan prediktor seksualne želje unatoč tome što je smjer povezanosti neočekivan čime se samo djelomično potvrđuje prva hipoteza.

Testirani su i uvjeti korektnog korištenja regresijske analize. Kolinearnost prediktora provjeravana je koristeći vrijednosti *Tolerance*, uvidom u tablicu ustanovljeno je da niti jedna vrijednost nije manja od granične 0.1 (Petz i sur., 2012). Zatim je testirana *Durbin-Watson vrijednost* koja je pokazatelj nezavisnosti pogreške mjerenja te ne bi trebala biti manja od 1 ili veća od 3. Dobivena je vrijednost 1.966 koja je unutar tih granica. Zatim je još grafičkim putem preko naredbe *Plots* provjerena linearna povezanost prediktora i kriterija i normalna distribucija rezidualnih rezultata koja se pokazala zadovoljavajućom (Petz i sur., 2012).

Tablica 2

Rezultati hijerarhijske regresijske analize kontrolnih varijabli u prvom koraku, trenutne intimnosti i individuacije u drugom, njihove interakcije u trećem te seksualne želje kao kriterijskom varijablom, $N = 622$

Prediktori	1.korak	2.korak	3.korak
	β	β	β
Spol	-.22**	-.27**	-.27**
Duljina veze	-.27**	-.20*	-.20*
Dob	.05	.07	.06
Zajedničko vrijeme tijekom COVIDA-19	.02	-.01	-.00
Zajedničko vrijeme u trenutku sudjelovanja	.06	.01	.01
Bračni status	-.02	.01	-.02
Trenutna intimnost		.34**	.36**
Trenutna individuacija		-.03	-.03
Intimnost x individuacija			-.06
	<i>R</i>	.35	.49
	<i>R</i> ²	.12	.24
	ΔR	.12**	.11**

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$; spol (1 – muškarci, 2 - žene); bračni status (1 – u vezi, 2 – zaručeni, 3 – u braku)

Kako bismo testirali drugu hipotezu, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije između dva prediktora, željene intimnosti i individuacije u *idealnoj* vezi i kriterija; seksualne želje. Intimnost u idealnoj vezi u značajnoj je pozitivnoj korelaciji sa seksualnom željom ($r(620) = .26, p < .01$), što je u skladu s očekivanim. Iako je dobivena značajna negativna povezanost između željene individuacije i seksualne želje ($r(620) = -.07, p < .05$), ona je vrlo niska te prema Petzu (2012) označava neznačajnu povezanost. Smjer ove povezanosti je također očekivan. Kako bismo testirali drugi dio hipoteze napravljena je hijerarhijska regresijska analiza. U prvom koraku uključene su kontrolne varijable: spol, dob, duljina trajanja veze, bračni status te količina vremena provedenog zajedno za vrijeme i nakon trajanja mjera zbog COVIDA-19. Sve kontrolne varijable zajedno objasnile su 12.3 % varijance kriterija ($R^2 = .12, p < .01$). Gledajući zasebno kontrolne varijable statistički značajan zasebni doprinos dobiven je za samo njih dvije, spol i duljina trajanja veze (Tablica 3). Prediktorske varijable željene intimnosti i individuacije, koje su također bile centrirane, objasnile su još dodatnih 5.7 % varijance kriterija uz statistički značajnu promjenu kvadriranog R ($R^2 = .18, p < .01$). Gledajući zasebno dvije prediktorske varijable, željena intimnost ima statistički značajan zasebni doprinos objašnjenju varijance kriterija, dok željena individuacija nema (Tablica 3). Dobivena je statistički značajna interakcija dvije prediktorske varijable, odnosno interakcija dvije prediktorske varijable objašnjava dodatnih 1.9 % varijance kriterija što upućuje na postojanje interakcijskog efekta ($R^2 = .20, p < .01$). Detaljnija analiza interakcijskog efekta (Slika 1) pokazuje kako je povezanost između željene intimnosti i seksualne želje najveća kada je željena individuacija niska, a najmanja kada je željena individuacija visoka. Ovi rezultati pokazuju kako su željena intimnost i individuacija važni prediktori seksualne želje, čime je većinski potvrđena druga hipoteza.

Kolinearnost prediktora provjeravana koristeći vrijednosti *Tolerance*; uvidom u tablicu ustanovljeno je da niti jedna vrijednost nije manja od granične 0.1 (Petz i sur., 2012). Zatim je testirana *Durbin-Watson* vrijednost koja je pokazatelj nezavisnosti pogreške mjerenja te ne bi trebala biti manja od 1 ili veća od 3. Dobivena je vrijednost 1.854 koja je unutar tih granica. Zatim je grafičkim putem preko naredbe *Plots* provjerena

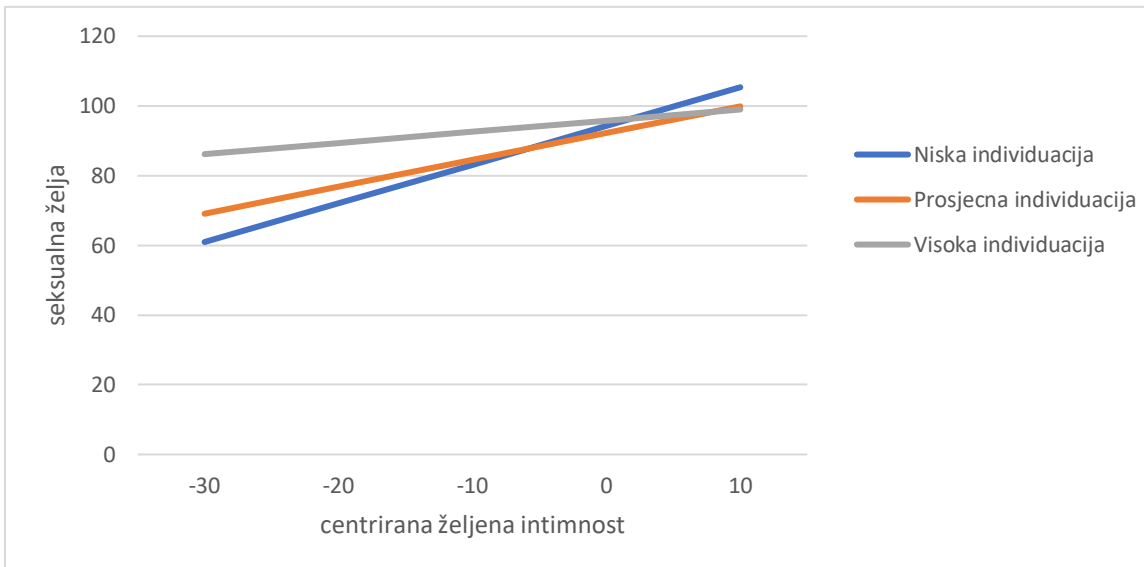
linearna povezanost prediktora i kriterija i normalna distribucija rezidualnih rezultata koja se pokazala zadovoljavajućom (Petz i sur., 2012).

Tablica 3

Rezultati hijerarhijske regresijske analize kontrolnih varijabli u prvom koraku, željene intimnosti i individuacije u drugom, njihove interakcije u trećem te seksualne želje kao kriterijskom varijablom, $N = 622$

Prediktori	1.korak	2.korak	3.korak	
	β	β	β	
Spol	-.22**	-.26**	-.27**	
Duljina veze	-.27**	-.23**	-.22**	
Dob	.05	.07	.07	
Zajedničko vrijeme tijekom COVIDA-19	.02	.01	.01	
Zajedničko vrijeme u trenutku sudjelovanja	.06	.04	.05	
Bračni status	-.02	.00	.00	
Željena intimnost		.25**	.30**	
Željena individuacija		-.01	-.00	
Intimnost x individuacija			-.15**	
	R	.35	.42	.45
	R^2	.12	.18	.20
	ΔR	.12**	.06**	.02**

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$; spol (1 – muškarci, 2 - žene); bračni status (1 – u vezi, 2 – zaručeni, 3 – u braku)

Slika 1. Grafički prikaz povezanosti željene intimnosti i seksualne želje s obzirom na tri razine željene individuacije ($N = 622$).

Za testiranje treće hipoteze prvi korak bio je računanje Pearsonovog koeficijenta korelacije između dva prediktora, potrebe za intimnosti (dobivene računanjem razlike željene i trenutne intimnosti) i potrebe za individuacijom (dobivene računanjem razlike željene i trenutne individuacije) te kriterija; seksualne želje. Dobivena je značajna negativna povezanost između potrebe za intimnosti i seksualne želje ($r(620) = -.15, p < .01$) što je suprotnog smjera od očekivanog. Također je dobivena značajna pozitivna povezanost između potrebe za individuacijom i seksualne želje ($r(620) = .16, p < .01$) što je također neočekivanog smjera. Provedena je i hijerarhijska regresijska analiza kako bi se ustanovio doprinos prediktora u objašnjenju varijance kriterija. U prvom koraku uključene su kontrolne varijable: spol, dob, duljina trajanja veze, bračni status te količina vremena provedenog zajedno za vrijeme i nakon trajanja mjera zbog COVIDA-19. Sve kontrolne varijable zajedno objasnile su 12.3 % varijance kriterija ($R^2 = .12, p < .01$), a statistički značajan zasebni doprinos dobiven je kod spola i duljine trajanja veze (Tablica 4). U drugom koraku uključene su prediktorske varijable potrebe za intimnosti i individuacijom koje su objasnile dodatnih značajnih 2.2 % varijance ($R^2 = .15, p < .01$). Iz tablice 4 je vidljivo da značajan zaseban doprinos ima samo potreba za intimnosti. Treći korak regresijske analize u kojemu je testirana značajnost interakcije ova dva prediktora, ukazuje na nepostojanje interakcijskog efekta ($R^2 = .15, p > .05$), čime je hipoteza 3 samo djelomično potvrđena.

Kolinearnost prediktora provjeravana koristeći vrijednosti *Tolerance*; uvidom u tablicu ustanovljeno je da niti jedna vrijednost nije manja od granične 0.1 (Petz i sur., 2012). Testirana *Durbin-Watson vrijednost* koja ne bi trebala biti manja od 1 ili veća od 3; iznosi 1.987. Grafičkim putem provjerena je linearna povezanost prediktora i kriterija i normalna distribucija rezidualnih rezultata koja se pokazala zadovoljavajućom (Petz i sur., 2012).

Tablica 4

Rezultati hijerarhijske regresijske analize kontrolnih varijabli u prvom koraku, potrebe za intimnosti i individuacije u drugom, njihove interakcije u trećem te seksualne želje kao kriterijskom varijablom, $N = 622$

Prediktori	1.korak	2.korak	3.korak	
	β	β	β	
Spol	-.22**	-.21**	-.21**	
Duljina veze	-.27**	-.27**	-.26**	
Dob	.05	.05	.05	
Zajedničko vrijeme tijekom COVIDA-19	.02	.00	.00	
Zajedničko vrijeme u trenutku sudjelovanja	.06	.04	.04	
Bračni status	-.02	-.02	-.01	
Potreba za intimnosti		-.11**	-.08	
Potreba za individuacijom		.07	.04	
Intimnost x individuacija			.08	
	<i>R</i>	.35	.38	.39
	R^2	.12	.15	.15
	ΔR	.12**	.02**	.00

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$; spol (1 – muškarci, 2 - žene); bračni status (1 – u vezi, 2 – zaručeni, 3 – u braku)

U svrhu dodatne interpretacije rezultata provedena je analiza povezanosti prediktora s kriterijem samo na osobama koje su u braku ($n = 106$) te je pokazala jednake smjerove povezanosti kao analiza na cjelokupnom uzorku. Trenutna intimnost u značajnoj je pozitivnoj korelaciji sa seksualnom željom ($r(104) = .41, p < .01$), a trenutna individuacija u značajnoj negativnoj korelaciji ($r(104) = -.29, p < .01$), kao što je slučaj i na cjelokupnom uzorku. Željena intimnost i individuacija nisu bile u značajnoj korelaciji sa seksualnom željom, a potreba za intimnosti ($r(104) = -.34, p < .01$) i potreba za individuacijom jesu ($r(104) = .34, p < .01$).

Rasprava

Kontrolne varijable i seksualna želja

Dobiveni rezultati na kontrolnim varijablama bili su u skladu s očekivanjima utemeljenim na prethodnim istraživanjima. Iako nije u potpunosti jasno pokazuju li muškarci veću seksualnu želju zbog društvenih normi i očekivanja ili bioloških predispozicija, mnoga istraživanja su potvrdila postojanje stvarne razlike u seksualnoj želji između žena i muškaraca, a to se pokazalo i u ovom istraživanju (Davies, Katz i Jackson, 1999; Peplau, 2003; Regan i Atkins, 2006, prema Ferreira 2012). Učinak te varijable kontroliran je regresijskom analizom a posebno je provjereno i funkcioniranje modela s obzirom na spol te se isti smjer povezanosti potreba za intimnosti i individuacije i seksualne želje dobio neovisno o spolu. U skladu s očekivanjima i prethodnim istraživanjima dobivena je i povezanost duljine trajanja veze i manje seksualne želje (Basson, 2002; Regan i Berscheid, 1999, prema Ferreira 2012).

Intimnost i individuacija u trenutnoj vezi i seksualna želja

Intimnost u trenutnoj vezi pokazala se vrlo značajnim prediktorom seksualne želje što je bilo i očekivano. Kao što je rečeno ranije, gotovo da i ne postoje istraživanja u kojima su u direktnu vezu dovedeni intimnost i seksualna želja. Ono što se općenito pokazalo jest da s duljinom veze dolazi do porasta intimnosti i do pada seksualne želje (Regan i Berscheid, 1999). Perel (2007) u svojim zapažanjima temeljenim na bogatom kliničkom

iskustvu zaključuje kako seksualna želja počinje padati kada parovi postaju previše bliski te nestaje emocionalan prostor između njih. U skladu s time očekivanja su bila da će aktualna intimnost biti negativno povezana sa seksualnom željom te je dobivena pozitivna povezanost iznenadila. Jedno od mogućih objašnjenja je da je određena ostvarena intimnost u odnosu nužna za seksualnu želju; odnosno potrebno je da osobu vidimo kao intimnu dok je istovremeno vidimo kao različitu od nas (Perel, 2007). Prema teoriji optimalne distinkcije (Brewer i Roccas, 2001) ljudi će težiti postizanju i održavanju stanja ravnoteže, odnosno zadovoljavajuće razine intimnosti kao i individuacije. Uzmimo u obzir i činjenicu da je svaka osoba individualna i različita te da svatko ima vlastiti pojam o tome koliko intimnosti je dovoljno, a koliko „previše“. Dakle, jedino što sa sigurnošću možemo zaključiti temeljem na informaciji o trenutnoj apsolutnoj razini intimnosti jest da je sama intimnost vrlo važan faktor u objašnjavanju seksualne želje. Prema tome se može naslutiti kako će nam u okviru ove teorije puno bolju sliku pokazivati podatak o izraženosti potrebe za intimnosti ili željenoj intimnosti.

Slična neočekivana situacija dogodila se i kod trenutne individuacije i njezine povezanosti sa seksualnom željom. Očekivana je pozitivna povezanost, a dobivena je značajna negativna. Perel (2007) opisuje kako do glavnog problema sa seksualnom željom dolazi jer su partneri skloni romantiziranju fuzije s drugom osobom. Jedna od pretpostavki i mogućih objašnjenja jest da se to dogodilo u ovom slučaju, s ovom skalom. Specifičnije rečeno, postoji mogućnost da su ljudi skalu individuacije/fuzije konceptualno doživjeli jednako kao skalu intimnosti, iako one nisu tako zamišljene, na što bi mogla upućivati značajna povezanost između ta dva prediktora. Neki dodatni problemi vezani uz ovu skalu spominju se i kasnije u tekstu (pod naslovom potreba za individuacijom i seksualna želja). Dodatno moguće objašnjenje je vezano uz činjenicu da su velik dio uzorka sačinjavali mladi ljudi u vezama koji ne žive zajedno. Moguće je da su oni skloniji upravo ovom romantiziranju fuzije o kojoj Perel (2007) priča te će se kod njih drugačije manifestirati individuacija te da visoko ostvarena intimnost u trenutnim vezama neće u tolikoj mjeri utjecati na seksualnu želju. Nadalje, kod ljudi koji su u vezi za razliku od onih u braku postoji manji osjećaj sigurnosti koji je prema Perel (2007) ključan za seksualnu želju.

Također, osobe koje ne žive zajedno ne moraju ulagati trud u stvaranje prostora između partnera, a samim time i ostvarivanje individuacije, u tolikoj mjeri kao oni koji žive skupa. Iako je dodatna analiza provedena samo na ljudima koji su u braku ($N = 106$) pokazala jednake smjerove povezanosti na svim varijablama kao i na cjelokupnom uzorku, oni ipak čine manji dio uzorka te je važno napomenuti i sam uzorak kao jedno od mogućih objašnjenja ovakvih rezultata. U ovom istraživanju nije provjeravano imaju li sudionici djecu, a prema istraživanju Ferreire i suradnika (2015) upravo se djeca navode kao jedan od tri glavna faktora smanjenja seksualne želje kod osoba u dugoročnim vezama, te je i to potrebno uzeti u obzir prilikom objašnjenja uzorka. Iako su oba prediktora objasnila značajan dio individualnih razlika, sama individuacija nije značajno doprinijela tome. Generalno gledajući prva hipoteza je samo djelomično potvrđena, ali ukazuje na veliku značajnost intimnosti u objašnjenju seksualne želje.

Intimnost i individuacija u idealnoj vezi i seksualna želja

Prema teoriji optimalne distinkcije (Brewer i Roccas, 2001) očekivalo se da će ljudi s porastom želje za intimnosti pokazivati veću seksualnu želju, dok će ljudi s porastom želje za individuacijom pokazivati manju seksualnu želju. U situaciji željenih razina intimnosti i individuacije gotovo smo u potpunosti potvrdili hipotezu. Postojanje interakcije dva prediktora ukazuje na to kako bi ljudi zaista seksualnu želju mogli koristiti kao mehanizam regulacije premalo ili previše intimnosti i individuacije u bliskim vezama. Potvrđeno je postojanje moderacijskog efekta željene individuacije na vezu između željene intimnosti i seksualne želje. Pokazalo se da kod ljudi koji imaju nisku želju za individuacijom postoji najveća povezanost željene intimnosti i seksualne želje. Upravo je u toj grupi ljudi primijećena najveća seksualna želja; niska želja za individuacijom, a visoka za intimnosti. Međutim, prema teoriji optimalne distinkcije (Brewer i Roccas, 2001), najmanju seksualnu želju trebali bismo primijetiti kod onih ljudi koji imaju visoku želju za individuacijom, a nisku za intimnosti, što ovdje nije slučaj. Nekoliko je razloga zbog kojih je potrebno biti oprezan s donošenjem zaključaka u ovom slučaju. Prvi razlog je taj što je povezanost željene individuacije sa seksualnom željom toliko niska, da je prema nekim autorima (Petz i sur., 2012) možemo smatrati zanemarivom, iako je statistički značajna.

Ako uzmemo u obzir i prethodno navedene probleme sa samim mjernim instrumentom individuacije, potrebno je s oprezom interpretirati rezultate. Drugo jest činjenica da se teorija temelji na potrebama za intimnosti i individuacijom, a ovdje smo mjerili željene razine, odnosno, kako bi im bilo u idealnim vezama ne uzimajući u obzir trenutne razine intimnosti i individuacije koje ljudi ostvaruju u svojim bliskim odnosima. Postoji mogućnost da su željene razine individuacije i intimnosti odraz stvarnih potreba, ali se onda postavlja pitanje zašto se isti rezultati nisu dobili testiranjem treće hipoteze na razlikama, odnosno potrebama. U svakom slučaju, druga hipoteza je većinom potvrđena te se potvrdilo da su željena intimnost i individuacija važni u objašnjavanju seksualne želje.

Potreba za intimnosti i seksualna želja

Potreba za intimnosti izražena je kao razlika između željene intimnosti u idealnoj vezi i percipirane intimnosti u trenutnoj vezi. Drugim riječima, oni koji su imali visoku potrebu za intimnosti su oni kojima je rezultat na skali intimnosti u idealnoj vezi bio puno veći od onoga na skali intimnosti u trenutnoj vezi. Prema teoriji optimalne distinkcije (Brewer i Roccas, 2001) ljudi s izraženom potrebom za intimnosti će tu potrebu pokušati zadovoljiti povećanjem percepcije sebe kao ključnog djela dijade, dok su Slottrer i suradnici (2014) pokazali da će ljudi s izraženom potrebom za intimnosti željeti provoditi puno više vremena s partnerom. U skladu s time, očekivanja su bila da će i u ovom istraživanju ljudi koji imaju veću potrebu za intimnosti s partnerom imati i veću seksualnu želju. Iako se potreba za intimnosti pokazala značajnim prediktorom seksualne želje, smjer njezine povezanosti sa seksualnom željom je suprotan od očekivanog. Dobiveno je, dakle, da je veća potreba za intimnosti povezana s manjom seksualnom željom.

Jedno od mogućih objašnjenja ovakvih rezultata je vrijeme prikupljanja podataka, odnosno trenutna pandemija COVID-19 virusa koja je mogla utjecati zasebno na povećanje potrebe za intimnosti kako bi se osobe u bliskim vezama lakše nosile sa stresom, te zasebno na smanjenje seksualne želje kao reakcije na stres. Preliminarni rezultati istraživanja „Kako smo“ (Kamenov i Mehulić, prema Jokić Begić i sur. 2020) pokazali su kako su manje

izražene simptome narušenog psihičkog zdravlja imali oni ljudi koji se u svojoj bliskoj vezi zajednički nose sa stresom, što bi bilo u skladu s mogućim objašnjenjem rezultata i ovog istraživanja. Iako je stres tijekom COVIDA-19 raznoliko utjecao na samu seksualnu želju, istraživanje „Kako smo“ pokazalo je da je čak jedna trećina sudionika manje zadovoljna svojim seksualnim odnosima te smatra da su oni manje kvalitetni u odnosu na prije pandemije (Kamenov i Mehulić, prema Jokić Begić i sur., 2020).

Drugo moguće objašnjenje jest da je velika potreba za intimnosti izazvala veliko nezadovoljstvo bliskom vezom, što je onda posredno djelovalo na manju seksualnu želju. Također je moguće da je nezadovoljstvo seksualnim odnosima te smanjena seksualna želja utjecala na povećanje potrebe za intimnosti. Seksualna želja, intimnost i zadovoljstvo vezom su se pokazali međusobno povezani, ali je vrlo teško donositi kauzalne zaključke s obzirom na to da su intimnost i seksualna želja kružno kauzalno povezani te nije u potpunosti jasna njihova dinamika u bliskim vezama zbog nedostatka istraživanja istih (Ferreira i sur., 2014).

Unatoč suprotnom smjeru povezanosti potrebe za intimnosti i seksualne želje, regresijska analiza pokazala je značajan doprinos potrebe za intimnosti u objašnjenju seksualne želje što je vrijedan rezultat s obzirom na manjak istraživanja koja u direktnu vezu stavljaju te dvije varijable. Svakako je potrebno još istraživanja koja će bolje razjasniti njihovo funkcioniranje unutar partnerskih odnosa.

Potreba za individuacijom i seksualna želja

Potreba za individuacijom je izražena kao razlika između željene individuacije u idealnoj vezi i percipirane individuacije u trenutnoj vezi. Prema teoriji optimalne distinkcije i predloženom modelu za partnerske odnose (Brewer i Roccas, 2001) ljudi koji imaju visoko izraženu potrebu za individuacijom će biti više motivirani sebe doživljavati kao autonomnu osobu neovisnu od ljubavne veze i osobe s kojom jesu u toj vezi. Slično teoretizira i Perel (2007), koja kaže da fuzija koja raste s vremenom u dugoročnim vezama, odnosno taj nedostatak individuacije, doprinosi stvaranju rutine koja u kombinaciji sa strahom od gubitka individuacije smanjuje seksualnu želju. U skladu s time, u ovom

istraživanju je očekivano da će velika potreba za individuacijom biti povezana s manjom seksualnom željom. Dobiveni rezultati su suprotni od očekivanih, veća potreba za individuacijom bila je povezana s većom seksualnom željom, a varijabla potrebe za individuacijom u kombinaciji s potrebom za intimnošću nije pokazala značajan doprinos u objašnjenju seksualne želje.

Jedno moguće objašnjenje ovog rezultata je također prikupljanje podataka tijekom trajanja COVIDA-19, koji je moguće na različit način mogao utjecati na ove dvije varijable. Oko 40% ljudi izvještava o većoj količini zajedničko provedenog vremena s partnerom u posljednjih nekoliko mjeseci što je lako moguće utjecalo na povećanje potrebe za individuacijom. Također, prema istraživanju „Kako smo“ (Kamenov i Mehulić, prema Jokić Begić i sur., 2020), osobe koje nisu tijekom lockdowna živjele sa svojim partnerima iskazivale su povećanje seksualne želje, dok su one koje su živjele s partnerima u većoj mjeri iskazivale smanjenje seksualne želje.

Drugo moguće objašnjenje je nešto lošije funkcioniranje skale fuzije/individuacije u partnerskim odnosima na ovom uzorku na što ukazuje nešto niža pouzdanost u tipu unutarnje konzistencije dobivena u ovom istraživanju; $\alpha = .70$. Također, detaljniji uvid u same čestice skale pokazuje da su one u relativno niskim interkorelacijama što je dodatni pokazatelj lošijeg funkcioniranja skale. Iako je ona u originalnom istraživanju (Bray i sur., 1984) pokazala visoke pouzdanosti ($\alpha = .87-.92$), kasnija istraživanja ukazuju na niže pouzdanosti; $\alpha = .69$ (Skowron i sur., 2003). Brossart Lawson i Kieffer (2006) su faktorskom analizom PAFS skale (Personal Authority in the Family System; Bray i sur., 1984) dobili rezultate koji ukazuju na to da skala fuzije/individuacije u partnerskim odnosima čini jedan faktor zajedno sa skalom intimnosti koja je također dio cijelog instrumenta. Izgleda da su sudionici tog istraživanja fuziju mjerenu skalom individuacije konceptualno doživjeli na isti način kao i intimnost iako su one originalno zamišljene tako da mjere dva različita koncepta. Iako je u ovom istraživanju korištena druga skala intimnosti, moguće da su i na ovom uzorku sudionici fuziju doživjeli na pozitivan način i poistovjetili je s intimnosti. Tome u prilog bi išli rezultati koji pokazuju da su potreba za intimnosti i potreba za individuacijom, ali i izmjerena intimnost i individuacija u trenutnoj

vezi u značajnoj negativnoj međusobnoj korelaciji. Na kraju, treba imati na umu da je dobivena korelacija između seksualne želje i potrebe za individuacijom statistički značajna, ali je toliko niska da je jako upitna njezina interpretacija kao značajne povezanosti.

Ograničenja istraživanja i preporuke za buduća istraživanja

Ovo istraživanje je korelacijsko čime nije moguće zaključivanje o uzročno posljedičnim vezama. Zaključivanje o smjeru povezanosti utemeljeno je na prethodnim istraživanjima i teorijama te bi svakako u budućnosti bilo korisno provesti eksperimentalno ili longitudinalno istraživanje na istu temu. Seksualna želja je veoma kompleksna pojava čiju su varijancu samo djelomično uspjeli objasniti svi prediktori i kontrolne varijable ovog istraživanja te bi u buduća istraživanja bilo korisno uključiti još neke varijable koje bi mogle doprinijeti objašnjenju variranja seksualne želje u partnerskim odnosima (primjerice, broj i dob djece koju imaju partneri, vanjski stresori i sl.).

Drugo ograničenje je način i vrijeme prikupljanja podataka. Podaci su prikupljeni online anketom čime nisu sve dobne skupine ciljanog uzorka imale istu vjerojatnost i motivaciju sudjelovanja u istraživanju, što je vidljivo i iz prosjeka godina sudionika (primjerice, jako je mali broj osoba starijih od 50 godina). Sudionici su prikupljeni tehnikom „snježne grude“ uz koju se veže problem da veću vjerojatnost sudjelovanja imaju osobe koje su otvorenije, poznatije i komunikativnije (Milas, 2005). Nadalje, sudionici su prikupljeni putem društvenih mreža (Facebook, WhatsApp, Instagram) čime se smanjila dostupnost i vjerojatnost sudjelovanja onih ljudi koji iz bilo kojeg razloga ne koriste društvene mreže. Iako je anonimnost u ovom istraživanju bila osigurana, partnerski odnosi općenito, a naročito seksualnost su teme u kojima se ljudi žele svjesno ili nesvjesno prikazati u što boljem svijetlu. Vjerojatnost socijalno poželjnog odgovaranja je stoga velika te je potrebno biti oprezan prilikom interpretacije rezultata i njihovog generaliziranja. Mogućnost generalizacije umanjuje i činjenica da je za vrijeme prikupljanja podataka u Republici Hrvatskoj (i u svijetu) vladala pandemija COVIDA-19 što je svakako utjecalo na same rezultate, ali i na mogućnost njihove generalizacije na situacije u kojima na snazi nisu

posebne mjere. Iako su mjere u RH u trenutku prikupljanja podataka potpuno popustile, iz nekoliko demografskih pitanja je vidljivo da se život gotovo polovice sudionika još nije vratio u stanje prije COVIDA-19. Svakako bi bilo zanimljivo ponoviti istraživanje nakon pandemije COVIDA-19.

Ne postoji velik broj istraživanja koji ispituje seksualnu želju i koristi dijadno prikupljanje podataka i dijadnu obradu istih. U ovom istraživanju prikupljali su se podaci o varijablama koje ispituju vrlo individualne osjećaje i mišljenja te se parovi koji su u istoj vezi međusobno mogu razlikovati u izraženosti potreba i seksualnoj želji. Međutim, neki istraživači seksualnu želju konceptualiziraju kao dijadni problem kojem se mora i pristupati u kontekstu para (Stone Fish i sur., 1994, prema Davies i sur., 1999). U buduću bi svakako bilo zanimljivo provesti istraživanje koje će se baviti dijadom kao jedinicom analize te provjeriti hoće li rezultati biti znatno drugačiji. Skala individuacije je u ovom, a i nekim prethodnim istraživanjima pokazala nešto nižu pouzdanost i valjanost te je preporuka za buduća istraživanja individuaciju ispitati nekom drugom skalom. Kako bi se malo bolje razjasnilo neslaganje između rezultata dobivenih na razini potreba i željenih varijabli, preporuka za buduća istraživanja je pokušati direktno mjeriti potrebe za individuacijom ili ih mjeriti na neke dodatne drugačije načine.

Praktične implikacije

Ovim istraživanjem željelo se proširiti znanje o nekim faktorima koji su povezani sa seksualnom željom kod ljudi u dugoročnim bliskim partnerskim odnosima. Seksualno zadovoljstvo svakako nije ključan, ali je važan faktor održavanja bliskih veza te je ovo istraživanje smatrano početkom proširivanja znanja o toj temi te temeljem za buduća istraživanja i zaključivanja o uzročnim vezama. Ovakva istraživanja mogu koristiti ne samo psihoterapeutima u njihovom radu već i svim ljudima koji se nalaze u dugoročnom partnerskom odnosu te se suočavaju s problemom pada seksualne želje i seksualnim nezadovoljstvom. Ova tema je smatrana važnom a relativno zanemarenom u istraživačkom

smislu. Onaj mali dio istraživanja je nešto starijeg datuma te bi svakako bilo zanimljivo povećati njihov broj i istovremeno proširivati testirane koncepte.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati primjenjivost teorije optimalne distinkcije na seksualnu želju osoba u dugoročnim bliskim vezama, odnosno ispitati povezanost izraženosti potrebe za intimnosti i potrebe za individuacijom i seksualne želje. Dobiveni rezultati pokazuju bilateralnu povezanost obje potrebe sa seksualnom željom iako se moraju vrlo oprezno interpretirati. Smjerovi tih povezanosti su suprotni od očekivanih, a veličina povezanosti potrebe za individuacijom i seksualne želje je vrlo niska te se potreba za individuacijom nije pokazala značajnim prediktorom seksualne želje. Potreba za intimnosti se pokazala značajnim prediktorom seksualne želje te bi joj svakako trebalo pridati više pažnje u budućim istraživanjima. Rezultati na razini željene intimnosti i individuacije upućuju na moguće potvrđivanje primjenjivosti teorije optimalne distinkcije na seksualnu vezu, no potrebna su detaljnija istraživanja.

Generalno gledajući, ovim istraživanjem se nije u potpunosti utvrdila primjenjivost teorije optimalne distinkcije na seksualnu želju, međutim može se smatrati vrijednim početkom budućih istraživanja. Seksualna želja svakako zaslužuje veću pažnju istraživača, s obzirom na to da seksualno zadovoljstvo uvelike doprinosi zadovoljstvu intimnom vezom.

Literatura

- Agnew, C. R., Van Lange, P. A., Rusbult, C. E. i Langston, C. A. (1998). Cognitive interdependence: Commitment and the mental representation of close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(4), 939.
- Apt, C. V. i Hurlbert, D. F. (1992). Motherhood and female sexuality beyond one year postpartum: A study of military wives. *Journal of Sex Education and Therapy*, 18(2), 104-114.
- Aron, A., Aron, E. N. i Norman, C. (2004). *Self-expansion Model of Motivation and Cognition in Close Relationships and Beyond*. U M. B. Brewer i M. Hewstone (Ur.), *Perspectives on social psychology. Self and social identity* (str. 99–123). Blackwell Publishing..
- Baumeister, R. F. i Bratslavsky, E. (1999). Passion, intimacy, and time: Passionate love as a function of change in intimacy. *Personality and Social Psychology Review*, 3(1), 49-67.
- Baumeister, R. F. i Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497.
- Beck, J. G. (1995). Hypoactive sexual desire disorder: An overview. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63(6), 919.
- Bohns, V. K., Scholer, A. A. i Rehman, U. (2015). Implicit theories of attraction. *Social Cognition*, 33(4), 284-307.
- Bray, J. H., Williamson, D. S. i Malone, P. E. (1984). Personal authority in the family system: Development of a questionnaire to measure personal authority in intergenerational family processes. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10(2), 167-178.
- Brewer, M. B. i Roccas, S. (2001). *Individual values, social identity, and optimal distinctiveness*. U C. Sedikides i M. B. Brewer (Ur.), *Individual self, relational self, collective self* (str. 219–237). Psychology Press.
- Brewer, M. B. i Gardner, W. (1996). Who is this" We"? Levels of collective identity and self representations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(1), 83.
- Brewer, M. B. (1991). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(5), 475-482.
- Breznysyak, M. i Whisman, M. A. (2004). Sexual desire and relationship functioning: The effects of marital satisfaction and power. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 30(3), 199-217.

- Brossart, D. F. Lawson, D. M. i Kieffer, K. M. (2006). Factor analysis of the personal authority in the family system questionnaire. *Journal of Marital and Family Therapy*, 32(4), 439-449.
- Clark, M. S. i Reis, H. T. (1988). Interpersonal process in close relationships. *Annual Review of Psychology*, 39, 609-72.
- Davies, S., Katz, J. i Jackson, J. L. (1999). Sexual desire discrepancies: Effects on sexual and relationship satisfaction in heterosexual dating couples. *Archives of Sexual Behavior*, 28(6), 553-567.
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2014). Autonomy and Need Satisfaction in Close Relationships: Relationships Motivation Theory. *Human Motivation and Interpersonal Relationships*, 53–73. doi:10.1007/978-94-017-8542-6_3
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227–268
- Ferreira, L. C., Narciso, I. i Novo, R. F. (2012). Intimacy, sexual desire and differentiation in couplehood: A theoretical and methodological review. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 38(3), 263-280.
- Ferreira, L. C., Narciso, I., Novo, R. F. i Pereira, C. R. (2014). Predicting couple satisfaction: the role of differentiation of self, sexual desire and intimacy in heterosexual individuals. *Sexual and Relationship Therapy*, 29(4), 390-404.
- Ferreira, L. C., Fraenkel, P., Narciso, I. i Novo, R. (2015). Is committed desire intentional? A qualitative exploration of sexual desire and differentiation of self in couples. *Family process*, 54(2), 308-326.
- Hinchliff, S. i Gott, M. (2004). Intimacy, commitment, and adaptation: Sexual relationships within long-term marriages. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(5), 595-609.
- Holmberg, D. i Blair, K. L. (2009). Sexual desire, communication, satisfaction, and preferences of men and women in same-sex versus mixed-sex relationships. *Journal of Sex Research*, 46(1), 57-66.
- Hook, M. K. Gerstein, L. H., Detterich, L., i Gridley, B. (2003). How close are we? Measuring intimacy and examining gender differences. *Journal of Counseling & Development*, 81(4), 462-472.
- Hurlbert, D. F. (1993). Female sexuality: A comparative study between women in homosexual and heterosexual relationships. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 19(4), 315-327.

- Jokić Begić, N., Hromatko, I., Jurin, T., Kamenov, Ž., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Lauri Korajlija, A., Maslić Seršić, D., Mehulić, J., Mikac, U., Tadinac, M., Tomas, J. i Sangster Jokić, C. (2020). *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone*. Preliminarni rezultati istraživačkog projekta. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. https://web2020.ffzg.unizg.hr/covid19/wp-content/uploads/sites/15/2020/06/Kako-smo_Preliminarni-rezultati_brosura.pdf
- Laumann, E. O., Nicolosi, A., Glasser, D. B., Paik, A., Gingell, C., Moreira, E. i Wang, T. (2005). Sexual problems among women and men aged 40–80 y: prevalence and correlates identified in the Global Study of Sexual Attitudes and Behaviors. *International Journal of Impotence Research*, 17(1), 39-57.
- Leonardelli, G. J., Pickett, C. L. i Brewer, M. B. (2010). Optimal distinctiveness theory: A framework for social identity, social cognition, and intergroup relations. In *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 43, pp. 63-113). Academic Press.
- Levine, S. B. (2002). Reexploring the concept of sexual desire. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 28(1), 39-51.
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap
- Miller, R. S. i Lefcourt, H. M. (1982). The assessment of social intimacy. *Journal of Personality Assessment*, 46(5), 514-518.
- Monsour, M. (1992). Meanings of intimacy in cross- and same-sex friendships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 277-95.
- Patrick, H., Knee, C. R., Canevello, A. i Lonsbary, C. (2007). The role of need fulfillment in relationship functioning and well-being: A self-determination theory perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(3), 434.
- Perel, E. (2007). *Mating in captivity: Unlocking erotic intelligence*. Harper.
- Petz, B., Kolesarić, V. i Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika: Osnovne statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap
- Petz, B. (1997). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Naklada Slap.
- Regan, P. C., i Berscheid, E. (1999). *Lust: What we know about human sexual desire*. Sage Publications.
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. i Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and social psychology bulletin*, 26(4), 419-435.

- Skowron, E. A. i Schmitt, T. A. (2003). Assessing interpersonal fusion: Reliability and validity of a new DSI fusion with others subscale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29(2), 209-222.
- Slotter, E. B., Duffy, C. W. i Gardner, W. L. (2014). Balancing the need to be “me” with the need to be “we”: Applying Optimal Distinctiveness Theory to the understanding of multiple motives within romantic relationships. *Journal of Experimental Social Psychology*, 52, 71-81.
- Slotter, E. B. i Gardner, W. L. (2009). Where do you end and I begin? Evidence for anticipatory, motivated self–other integration between relationship partners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(6), 1137.
- Tadinac, M. Kamenov, Ž., Jelić, M. i Hromatko, I. (2007). *Što ljubavnu vezu čini uspješnom?* Izvještaj s XV. Ljetne psihologijske škole.